

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра обліку, оподаткування
та технологій електронного бізнесу

ОБЛІК В БАНКАХ:

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ І РОБОЧИЙ ЗОШИТ
ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності D1 «Облік і оподаткування»

Кам'янець-Подільський
2026

УДК 657: 336.71 (076.5)

С 30

Укладач:

СЕМЕНИШЕНА Н.В., д-р екон. наук, професор кафедри обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу, Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Закладу вищої освіти «Подільський державний університет» протокол № 6 від 12.06.2026 р.

Рецензенти:

КОРЖЕНІВСЬКА Н.Л. – д-р екон. наук, професор, в.о. директора ННІБІФ, Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

ЛУЧИК С.Д., д-р екон. наук, професор, професор кафедри інформаційних систем та технологій, Харківський національний університет внутрішніх справ

Семенишена Н.В.

С30 Облік в банках : методичні рекомендації і робочий зошит для проведення практичних занять (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Д1 «Облік і оподаткування»). - Кам'янець-Подільський : ЗВО ПДУ, 2026. - 54 с.

У метод

ичних рекомендаціях запропоновано завдання з обліку в банківських установах. Призначене для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Д1 «Облік і оподаткування».

УДК 657: 336.71 (076.5)

ЗМІСТ

	Ст.
ВСТУП	4
1 Перелік тем та завдань до виконання практичних робіт	5
1.1 Загальні основи і принципи бухгалтерського обліку в банках	6
1.2 Облік капіталу банку	9
1.3 Облік доходів і витрат банку	13
1.4 Облік касових операцій в банках України	19
1.5 Облік операцій банку за безготівковими розрахунками	22
1.6 Бухгалтерський облік кредитних операцій в банках України	25
1.7 Облік депозитних операцій банку	29
1.8 Бухгалтерський облік операцій з цінними паперами	33
1.9 Облік операцій банків в іноземній валюті	37
1.10 Бухгалтерський облік основних засобів	40
1.11 Облік операцій з нематеріальними активами	43
1.12 Облік лізингових операцій	44
2 Список використаних та рекомендованих джерел	46
3 Визначення найважливіших термінів	50

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Облік в банках» обирається для вивчення здобувачами спеціальності D1 «Облік і оподаткування». Вивчення цієї дисципліни вимагає від здобувачів освітнього ступеню обізнаності з матеріалом, викладеним у дисциплінах «Теорія бухгалтерського обліку», «Фінансовий облік-1», «Фінансовий облік-2» та «Банківські операції».

Метою вивчення дисципліни є підготовка висококваліфікованих фахівців, які б володіли методикою ведення бухгалтерського обліку та проведення аудиту основних операцій в комерційних банках.

В ході вивчення дисципліни студенти повинні:

– знати: сутність, особливості бухгалтерського обліку в банках, загальні принципи його побудови; нормативне регулювання діяльності та бухгалтерського обліку банків; основи організації та проведення внутрішнього аудиту в банках;

– вміти: відображати основні банківські операції на рахунках бухгалтерського обліку; застосовувати в різних ситуаціях необхідні прийоми та способи перевірки окремих банківських операцій.

Для досягнення зазначених вище цілей і завдань велике значення має самостійна творча робота здобувача освітнього ступеню.

Дане навчальне видання містить методичні рекомендації до вивчення кожної теми з дисципліни «Облік в банках», плани семінарських занять, перелік навчальних завдань, перелік програмних питань для самостійного вивчення до кожної теми та рекомендовану літературу.

1. ПЕРЕЛІК ТЕМ ТА ЗАВДАНЬ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Теми практичних	Кількість годин	
	на практичних заняттях	на самостійне опрацювання
1. Загальні основи і принципи бухгалтерського обліку в банках	2	9
2. Облік капіталу банку	2	9
3. Облік доходів і витрат банку	2	12
4. Облік касових операцій в банках України	4	10
5. Облік операцій банку за безготівковими розрахунками	2	12
6. Бухгалтерський облік кредитних операцій в банках України	2	11
7. Облік депозитних операцій банку	2	13
8. Бухгалтерський облік операцій з цінними паперами	2	14
9. Облік операцій банків в іноземній валюті	2	11
10. Бухгалтерський облік основних засобів	2	15
11. Облік операцій з нематеріальними активами	2	10
12. Облік лізингових операцій	2	6
ВСЬОГО	26	132

Список рекомендованих джерел Законодавчі акти та нормативно-правові документи України

1. Про банки і банківську діяльність [Текст] : Закон України від 07 груд. 2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 5/6. — С. 30.
2. Про Національний банк України [Текст] : Закон України від 20 трав. 1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 29. — С. 238.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Текст] : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 40. — С. 365.
4. Про платіжні послуги [Текст] : Закон України від 30 черв. 2021 р. № 1591-IX // Відомості Верховної Ради України. — 2021. — № 45. — С. 12.
5. Про фінансові послуги та фінансові компанії [Текст] : Закон України від 14 груд. 2021 р. № 1953-IX // Офіційний вісник України. — 2022. — № 4. — С. 8.
6. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [Текст] : Закон України від 06 груд. 2019 р. № 361-IX // Офіційний вісник України. — 2020. — № 2. — С. 24.
7. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України від 11 верес. 2017 р. № 89. — Режим доступу: bank.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
8. Положення про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю та звітності в банках України [Електронний ресурс] : затверджено постановою Правління Національного банку України від 04 лип. 2018 р. № 75. — Режим доступу: rada.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
9. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті користувачів платіжних послуг [Електронний ресурс] : затверджено постановою Правління Національного банку України від 29 лип. 2022 р. № 163. — Режим доступу: rada.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
10. Положення про порядок визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [Електронний ресурс] : затверджено постановою Правління Національного банку України від 30 черв. 2016 р. № 351. — Режим доступу: rada.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
11. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Текст] : затверджено постановою Правління Національного банку України від 28 серп. 2001 р. № 368 // Офіційний вісник України. — 2001. — № 40. — С. 154.
12. Правила ведення касових операцій банками в Україні [Електронний ресурс] : затверджено постановою Правління Національного банку України від 25 верес. 2018 р. № 103. — Режим доступу: rada.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
13. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах [Електронний ресурс] : затверджено постановою Правління Національного банку України від 11 черв. 2018 р. № 64. — Режим доступу: rada.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
14. Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах [Електронний ресурс] : затверджено постановою Правління Національного банку України від 02 лип. 2019 р. № 88. — Режим доступу: rada.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
15. Правила складання та подання фінансової та статистичної звітності банками України [Електронний ресурс] : затверджено постановою Правління Національного банку України від 18 груд. 2018 р. № 140. — Режим доступу: rada.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
16. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України [Електронний ресурс] : постанова Правління НБУ від 12 черв. 2026 р. № 64. — Режим доступу: bank.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.

17. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань готівкового обігу [Електронний ресурс] : постанова Правління НБУ від 16 черв. 2026 р. № 67. — Режим доступу: bank.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
18. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9) «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу: mof.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
19. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 (МСФЗ 7) «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу: mof.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
20. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 (МСФЗ 13) «Оцінка справедливої вартості» [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу: mof.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
21. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 (МСФЗ 15) «Дохід від договорів з клієнтами» [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу: mof.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
22. Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 (МСФЗ 16) «Оренда» [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу: mof.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
23. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1) «Подання фінансової звітності» [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу: mof.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
24. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7) «Звіт про рух грошових коштів» [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу: mof.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
25. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 (МСБО 21) «Вплив змін валютних курсів» [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу: mof.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.

Підручники, навчальні посібники та монографії

26. Азаренкова, Г. М. Банківські операції [Текст] : навч. посіб. / Г. М. Азаренкова, Н. М. Самородова. — К. : Знання, 2019. — 415 с.
27. Бобиль, В. В. Фінансовий облік у банках [Текст] : монографія / В. В. Бобиль. — Дніпро : Середняк Т. К., 2020. — 284 с.
28. Волкова, І. А. Бухгалтерський облік в банках [Електронний ресурс] : навч. посіб. / І. А. Волкова. — К. : Центр учбової літератури, 2021. — 360 с. — Режим доступу: utek.uz.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
29. Зубілевич, С. Я. Застосування МСФЗ у банках: теорія та практика [Текст] : метод. посіб. / С. Я. Зубілевич. — К. : Фенікс, 2019. — 256 с.
30. Конспект лекцій з дисципліни «Облік і оподаткування діяльності фінансово-кредитних установ» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування» всіх форм навчання / уклад. А. С. Колесніченко – Харків: НТУ «ХП», 2023. – 116 с.
31. Литвин Н. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ). – Центр навчальної літератури, 2019. – 676 с.
32. Макаренко, М. І. Облік міжнародних розрахунків банківських установ [Текст] / М. І. Макаренко. — Суми : Мрія, 2019. — 176 с.
33. Облік у банках [Електронний ресурс] : курс лекцій / уклад. каф. обліку і аудиту. — Миколаїв : МНАУ, 2020. — 145 с. — Режим доступу: mnau.edu.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
34. Павелко О.В. Облік у банках: навч. посіб. [Ел. вид.] – Рівне: НУВГ, 2022. – 336 с.
35. Сіренко Н. М., Баришевська І. В., Боднар О.А., Калнауз Д.В. Облік у банках Курс лекцій для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» спеціальностей 071 «Облік і оподаткування» та 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної форми навчання. – Миколаїв, 2020. – 114 с.

36. Слав'юк, Р. А. Банківська справа [Текст] : підручник / Р. А. Слав'юк. — Львів : Старий Лев, 2021. — 512 с.
37. Смерічевський С. Ф., Кірізлеєва А. С. Фінансовий облік у банках. Підручник. Київ: Видавництво «Кондор», 2025. — 408 с.
38. Ткачук, Н. М. Облік касових і розрахункових операцій у банках [Текст] : навч. посіб. / Н. М. Ткачук. — Чернівці : Техно, 2019. — 192 с.
39. Шеремет, А. О. Фінансовий облік у банках України [Текст] : практичний довідник / А. О. Шеремет. — Львів : Галицький друкар, 2022. — 310 с.

Періодичні видання та наукові статті

40. Бортніков, Г. П. Трансформація банківського обліку під впливом цифрових технологій [Текст] / Г. П. Бортніков // Вісник НБУ. — 2023. — № 254. — С. 14–22.
41. Васильєва Т. А., Свідерська А. В. Особливості обліку та аудиту кредитних операцій у банках України в умовах воєнного стану [Текст] / Васильєва Т. А., Свідерська А. В. // Економіка, фінанси, облік та право. 2024. № 4. С. 12–17.
42. Волкова І. А. Концептуальні засади реформування системи бухгалтерського обліку в банках України відповідно до міжнародних стандартів [Текст] / Волкова І. А. // Фінансовий простір. — 2023. — № 2 (50). — С. 45–53.
43. Гаврилко, Т. О. Особливості обліку формування резервів за кредитними операціями банків відповідно до МСФЗ 9 [Електронний ресурс] / Т. О. Гаврилко // Економіка та суспільство. — 2022. — Вип. 39. — Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua> (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
44. Голов С. Ф. Удосконалення обліку фінансових інструментів у банківських установах [Текст] / Голов С.Ф. // Облік і фінанси. — 2023. — № 4. — С. 5–14.
45. Голов, С. Ф. Розвиток бухгалтерського обліку в банківському секторі України [Текст] / С. Ф. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. — 2024. — № 3. — С. 5–15.
46. Дмитренко, А. В. Моделі автоматизації внутрішньогосподарського обліку комерційного банку [Текст] / А. В. Дмитренко // Фінансовий простір. — 2021. — № 4 (44). — С. 89–97.
47. Жук В. М. Розвиток інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку банків [Текст] / Жук В.М. // Фінанси України. — 2023. — № 11. — С. 72–84.
48. Журавльова, Н. М. Проблеми обліку та оцінки нематеріальних активів у банках [Текст] / Н. М. Журавльова // Проблеми системного підходу в економіці. — 2023. — Вип. 2 (92). — С. 112–118.
49. Ковальова, О. М. Облік операцій банку з використанням електронних платіжних засобів [Текст] / О. М. Ковальова // Економічний аналіз. — 2022. — Т. 32, № 1. — С. 201–209.
50. Костирко Р. О. Особливості формування резервів під кредитні ризики банків / Костирко Р.О. // Облік і фінанси. 2024. № 1. С. 31–40.
51. Крупка Я. Д. Методологічні аспекти бухгалтерського обліку банківських операцій [Текст] / Крупкам Я.М. // Економічний аналіз. 2023. Т. 33, № 4. С. 85–94.
52. Кузик, Н. П. Особливості ведення управлінського обліку витрат у банках [Текст] / Н. П. Кузик // Інноваційна економіка. — 2023. — № 5. — С. 143–150.
53. Левицька С. О., Павелко О. В. Модернізація облікової політики комерційного банку в контексті інтеграції до європейського фінансового простору [Текст] / Левицька С. О., Павелко О. В. // Облік і фінанси. — 2023. — № 3 (101). — С. 22–31.
54. Ловінська Л. Г. Особливості бухгалтерського обліку та звітності банківських установ в умовах цифровізації економіки [Текст] / Ловінська Л.Г. // Облік і фінанси. — 2024. — № 2. — С. 15–24.
55. Мельник, Т. В. Облікова політика банку в умовах воєнного стану та невизначеності [Текст] / Т. В. Мельник // Економічний вісник. — 2024. — № 2. — С. 45–53.
56. Омельченко Т. В. Сучасні тенденції автоматизації фінансового та управлінського обліку в банківських установах [Текст] / Омельченко Т. В. // Економіка та суспільство. — 2024. — Вип. 59. — С. 114–121.

57. Остапчук Т. П. Облік та розкриття інформації про безготівкові розрахунки в банківських установах [Текст] / Остапчук Т.П. // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2024. – № 2 (108). – С. 89–96.
58. Остап'юк, Н. А. Аудит фінансової звітності банків, складеної за МСФЗ: нові виклики [Текст] / Н. А. Остап'юк // Статистика України. — 2023. — № 1. — С. 70–78.
59. Пархоменко В. М. Облік кредитних операцій банків: сучасний стан та перспективи розвитку [Текст] / пархоменко В.М. // Банківська справа. – 2023. – № 2. – С. 52–63.
60. Пушкар М. С. Теоретичні засади розвитку системи бухгалтерського обліку в банках [Текст] / Пушкар М.С. // Світ фінансів. – 2023. – № 3. – С. 112–121.
61. Савченко, О. О. Облік міжбанківських розрахунків: теорія та практика автоматизації [Текст] / О. О. Савченко // Молодий вчений. — 2022. — № 10 (110). — С. 132–136.
62. Сидоренко, В. П. Облік та оподаткування операцій банків з фінансовими деривативами [Текст] / В. П. Сидоренко // Фінанси України. — 2021. — № 8. — С. 94–105.
63. Хомяк Н. В., Свиноус І. В. Організація внутрішнього контролю та обліку касових операцій у банках України [Текст] / Хомяк Н. В., Свиноус І. В. // Глобальні та національні проблеми економіки. 2022. Вип. 43. С. 204–211.
64. Шепель Ю. А. Бухгалтерський облік та оцінка ризиків за депозитними операціями банків із фізичними особами [Текст] / Шепель Ю.А. // Банківська справа. – 2025. – № 2. – С. 77–85.
65. Шигун М. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління банківськими ризиками [Текст] / Шигун М.М // Бізнес Інформ. – 2024. – № 6. – С. 148–155.
66. Юхименко, Б. І. Контроль та облік власного капіталу банку в контексті Базельських угод [Текст] / Б. І. Юхименко // Світ фінансів. — 2023. — № 4 (77). — С. 55–67.

Електронні ресурси та методичні матеріали

67. Бібліотека ім. Вернадського : URL <http://www.nbuv.gov.ua>
68. Бухгалтерський облік і звітність у банках України [Електронний ресурс] : електронний навчальний комплекс КНЕУ ім. Вадима Гетьмана. — Режим доступу: <https://kneu.edu.ua> (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
69. Верховна Рада України. URL <http://www.zakon.rada.gov.u>
70. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. — Режим доступу: ukrstat.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
71. Електронний навчальний курс Облік в банках. URL <http://pdatu.net.ua/course/view.php?id=574>
72. Законодавство України [Електронний ресурс] : офіційний вебпортал Верховної Ради України. — Режим доступу: rada.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
73. Національний банк України. URL <https://bank.gov.ua/>
74. Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування» для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». URL: <https://pdatu.edu.ua/images/navchalna-robota/opp/opp2022/opp-b-ekon-4-audit.pdf?v=03>
75. Офіційний вебпортал Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
76. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
77. Офіційний сайт Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: ifrs.org (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
78. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: fg.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026). — Назва з екрана.
79. Портал розробки та супроводження статистичної та фінансової звітності НБУ : вебсайт / Нац. банк України. URL: bank.gov.ua

ВИЗНАЧЕННЯ НАЙВАЖЛИВІШИХ ТЕРМІНІВ

Акція — цінний папір, що засвідчує внесення коштів до статутного фонду акціонерного товариства, підтверджує членство в цьому товаристві, дає право на одержання частини прибутку у вигляді дивідендів, участь в управлінні, участь у розподілі майна в разі ліквідації акціонерного товариства.

Акцепт — згода на оплату або гарантування оплати платіжних документів.

Андеррайтинг — комплекс послуг, пов'язаних із розміщенням емісії цінних паперів третіх осіб на первинному ринку.

Асоційована компанія (підприємство) — компанія, в якій інвестор має значний вплив і яка не є ні дочірньою компанією, ні спільним підприємством інвестора. Значний вплив передбачає, що інвестор прямо або через дочірні компанії має 20 % або більшу частку капіталу компанії. Значний вплив буває також тоді, коли інвестор (банк) прямо або через дочірні компанії володіє часткою капіталу компанії, меншою за 20 %, але виконуються такі умови:

- 1) інвестор (банк) має представника (представників) у раді директорів або аналогічному керівному органі компанії;
- 2) інвестор (банк) бере участь у визначенні стратегії та операцій компанії;
- 3) проводяться істотні операції між інвестором (банком) та компанією;
- 4) здійснюється обмін керівним персоналом між інвестором (банком) і компанією;
- 5) інвестор (банк) надає компанії істотну технічну або комерційну інформацію.

Безвідкличні гарантії — гарантії, що можуть бути скасовані лише за згодою особи, котра отримує гарантію.

Безвідкличні зобов'язання — зобов'язання, які можуть бути скасовані лише за згодою кредитора.

Боргові цінні папери — форма довгострокової позики. Як правило, ця позика підлягає погашенню в установленій строк, хоча деякі боргові зобов'язання є безстроковими цінними паперами.

Витрати — зменшення економічної вигоди у звітному періоді у формі відпливу чи використання активів або виникнення заборгованості, що призводить до зменшення власного капіталу (і не є видом розподілу між

акціонерами).

Внутрішні торговельні операції — торговельні операції між суб'єктами господарської діяльності, що розташовані на території України, її континентальному шельфі, виключній (морській) економічній зоні.

Гарантія — зобов'язання (у будь-якій формі) гаранта сплатити за боргами третьої особи в разі невиконання нею своїх грошових зобов'язань в частині несплаченої суми.

Дисконт — різниця між номінальною вартістю цінних паперів і ціною їх придбання, якщо ціна придбання без урахування нарахованих до дати придбання доходів за цінним папером нижча за номінальну вартість.

Довірчі операції — операції банків з управління майном і виконання інших послуг в інтересах та за дорученням клієнтів.

Доходи — це збільшення економічних вигод протягом звітного періоду у формі припливу (зростання) активів або зменшення зобов'язань, що приводять до збільшення капіталу (і не є внесками акціонерів).

Дебіторська заборгованість — сума боргів, що належить підприємству, організації, установі від юридичних або фізичних осіб.

Дочірня компанія (підприємство) — компанія, що контролюється іншою компанією. Контроль передбачає що материнська компанія (банк) прямо або через дочірні компанії володіє 50 % або більшою часткою капіталу компанії. Контроль також має місце, якщо материнська компанія (банк) прямо або через дочірні компанії володіє часткою капіталу компанії менш як 50 %, але має:

- 1) частку управлінських голосів у компанії, що перевищує 50% завдяки угодам з іншими інвесторами;
- 2) право керувати фінансовою та виробничою політикою підприємства згідно зі статутом або угодою;
- 3) право призначати або звільняти більшість членів ради директорів або аналогічного керівного органу компанії;
- 4) право визначального голосу у раді директорів або аналогічному керівному органі компанії.

Довгострокове кредитування — надання банками та іншими кредитними інститутами на тривалий строк (понад рік) позичок підприємствам, об'єднанням, організаціям та приватним особам на відновлення, розширення та створення основних фондів (основного капіталу).

Експортно-імпорتنі операції — міжнародні розрахунки, у процесі яких регулюються платежі за грошовими вимогами та зобов'язаннями, котрі виникають у підприємств щодо експорту чи імпорту товарів і послуг.

Емісійні різниці (емісійний дохід) — сума перевищення доходів, отриманих підприємством від первинної емісії (випуску) власних акцій та інших корпоративних прав, над номіналом таких акцій.

Застава — актив, що його позичальник (клієнт банку) пропонує як забезпечення виплати своїх боргів.

Інвестиційна діяльність — сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

Інвестиції — грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту; капітальні вкладення в розвиток виробництва чи невиробничу сферу.

Казначейські операції — це операції, пов'язані з інструментами, які використовуються комерційним банком для розміщення надлишків своїх грошових коштів та власного рефінансування. До казначейських інструментів належать готівкові кошти, монетарні дорогоцінні метали, цінні папери, які рефінансуються Національним банком України, кошти комерційних банків у Національному банку України, кошти Національного банку України у комерційному банку.

Кредити в поточну діяльність — кредити, надані позичальникам на задоволення тимчасової потреби в коштах для придбання поточних активів у разі розриву між моментами надходження коштів та здійснення затрат. Кредити в поточну діяльність включають усі кредити, надані на купівлю сировини та інших виробничих запасів, на сезонні затрати та інші цілі.

Кредиторська заборгованість — кошти підприємства, організації або установи, які підлягають сплаті відповідним юридичним або фізичним особам.

Кліринговий рахунок — рахунок, за яким обліковуються безготівкові розрахунки, що базуються на зарахуванні банками за певний період взаємних платіжних вимог сторін, які беруть участь у розрахунках.

Капітальні вкладення — витрати на будівництво нових, розширення, реконструкцію і технічне переобладнання наявних основних фондів виробничого і невиробничого призначення.

Короткостроковий кредит — кредит з початковим строком погашення до одного року.

Контрарні рахунки — рахунки бухгалтерського обліку, показники яких використовуються для регулювання оцінки об'єктів, які відображені в інших рахунках. Це регулювання здійснюється з метою визначення справжньої вартості об'єкта, що регулюється.

Контрактивні рахунки — контрарні рахунки, які використовуються для регулювання показників активних рахунків. Відображення операцій за цими рахунками здійснюється за методами відображення операцій за пасивними рахунками.

Контрпасивні рахунки — контрарні рахунки, які використовуються для регулювання показників пасивних рахунків. Відображення операцій за цими рахунками здійснюється за методами відображення операцій за активними рахунками.

Капітал банку — це залишковий інтерес банку в активах за вирахуванням зобов'язань.

Ліквідаційна вартість оціночна сума коштів, що буде отримана у разі ліквідації активу.

Міжбанківські операції (розрахунки) — система здійснення та регулювання платежів за грошовими вимогами і зобов'язаннями, які виникають між банківськими установами у процесі їх діяльності. До міжбанківських інструментів належать операції між комерційними банками (кореспондентські рахунки, депозити до запитання та строкові депозити, кредити, операції репо, фінансовий лізинг тощо).

Мультивалютність — принцип роботи рахунків, за яким операції в іноземній валюті

відображаються за тими самими рахунками, що й операції в гривні.

Накопичений дохід за цінним папером — це частина вартості цінного паперу, що відображає суму нарахованого доходу на час купівлі цінного паперу.

Неопераційні основні засоби — ті, що не беруть безпосередньої або побічної участі у банківській діяльності. Наприклад: основні засоби, придбані для здачі у фінансовий лізинг або повернені лізингоодержувачем лізингодавцю до прийняття рішення про подальше їх використання, а також основні засоби, за якими прийнято рішення про їх продаж та не використання банком.

Овердрафт — короткостроковий кредит, що надається банком надійному клієнтові понад його залишок на поточному рахунку в цьому банку в межах заздалегідь обумовленої суми шляхом дебетування його рахунку. При цьому утворюється дебетове сальдо.

Овернайт — надані та отримані кредити і депозити строком не більш як один операційний день без урахування неробочих днів банку.

Облігація — це боргове зобов'язання позичальника перед кредитором, за яким передбачаються періодичні платежі (процентна облігація) або початковий продаж за зниженою ціною (дисконтна облігація) та виплата номіналу при настанні строку її погашення.

Операційні основні засоби — це ті, що беруть безпосередню, повну чи часткову участь у банківській діяльності або сприяють її виконанню.

До них належать:

- приміщення адміністративних і операційних служб, житлові приміщення банку (гуртожиток, готель, квартири, що належать банку і в яких проживають його працівники);
- обладнання, транспортні засоби, що використовуються банком (наприклад, обладнання їдальні, що використовується для обслуговування працівників банку).

Оперативний лізинг — це будь-який договір лізингу, крім фінансового.

Опціон — це контракт, що дає його власнику право (але не зобов'язання) купити або продати цінні папери, товари або кошти за встановленою ціною протягом установленого

періоду.

Операція репо — див. Положення НБУ «Про операції «Репо» — це операція з цінними паперами, яка складається з двох частин і при якій укладається єдина генеральна угода між учасниками ринку про продаж (купівлю) державних цінних паперів на певний строк із зобов'язанням зворотного продажу (купівлі) у визначений строк або на вимогу однієї зі сторін за заздалегідь обумовленою ціною.

Премія (за операціями з цінними паперами) — перевищення ринкової ціни (ціни придбання) цінних паперів над номінальною без урахування нарахованих на час придбання процентів.

Пролонгація — продовження строку чинності договору, угоди, векселя тощо.

Прострочена заборгованість — позичка, не повернена банку у встановлений строк.

Поточний рахунок — вид рахунків у банках, які використовують для зберігання грошових коштів до запитання і здійснення розрахунків.

Процентні доходи і витрати. Належать доходи і витрати, які обчислюються пропорційно до часу і суми активу або зобов'язання.

Сумнівна заборгованість. Сумнівними є такі депозити та кредити, повернення яких викликає сумнів у керівництва банку.

Субординований борг — позика (забезпечена або незабезпечена), за якою в договірному порядку погоджено, що в разі ліквідації або банкрутства боржника сплата буде здійснена після задоволення вимог усіх інших кредиторів.

Свопові контракти — це контракт на обмін певної кількості цінних паперів, товарів, коштів або фінансових інструментів на певну дату в майбутньому.

Спот — вид угоди, що передбачає оплату протягом часу, який потрібен для здійснення розрахунків (як правило, 48 годин).

Транзитні рахунки — рахунки, що використовуються для обліку платежів на час до перерахування їх за призначенням згідно з нормативними документами або угодами.

Фінансовий лізинг — це договір лізингу, у результаті укладення якого лізингоодержувач на свої замовлення отримує у платне користування від лізингодавця об'єкт лізингу на строк, не менший за 60 % строку його

корисної служби, або право власності за яким переходить до лізингоодержувача.

Факторинг — різновид торговельно-комісійної операції, яка поєднується з кредитуванням оборотного капіталу клієнта. В основі операцій факторингу лежить купівля факторською компанією (банком) рахунків-фактур клієнта на певних умовах.

Форвард контракт — контракт, який засвідчує зобов'язання особи придбати (продати) цінні папери, кошти або інші активи у визначений час та на визначених умовах у майбутньому з фіксацією цін такого продажу під час укладення такого форвардного контракту.

Ф'ючерсний контракт — це стандартний контракт на товарних і фондових біржах, який засвідчує зобов'язання особи придбати (продати) цінні папери, кошти або інші активи у визначений час та на визначених біржею умовах у майбутньому, з фіксацією цін такого продажу під час укладення такого контракту.

Хеджування — термін, що використовується в банківській, біржовій та

комерційній практиці для позначення різних методів страхування ризику. Наприклад, застосовується у вужчому значенні слова: для позначення страхування валютного ризику шляхом створення зустрічних вимог і зобов'язань в іноземній валюті. Найпоширенішим видом хеджування є укладення строкових валютних угод.

До **твердих контрактів** належать форвардні, ф'ючерсні та аналогічні щодо них контракти. До **умовних контрактів** належать опціони та аналогічні щодо них контракти.

Цільові кошти — кошти, цілі використання яких обумовлені окремими законодавчими актами або нормативними актами Національного банку України.

Цінні папери — грошові документи, що засвідчують право володіння та визначають стосунки між особою, яка їх емітувала, та їх власником і передбачають, як правило, виплату доходу у вигляді дивідендів або процентів, а також можливість передачі грошових та інших прав, що випливають із цих документів, іншим особам.

Навчальне видання

Семенишена Наталія Вікторівна

ОБЛІК В БАНКАХ:
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ І РОБОЧИЙ ЗОШИТ
ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
*для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності ДІ «Облік і оподаткування»*

Редактор Н.В.Семенишена

Підписано до друку _____ р. Формат 30 × 42/4.
Папір офсетний. Ризографія. Авт. арк. 2,22.
Обл.–вид. арк. 2,63. У.д.а. 2,43 Тираж 50 прим. Зам. ____.

Підготовлено до друку та видруковано
у Подільському державному університеті.
32300, Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 13